

Ontdek de kracht van het anders waarnemen

Ontsluier daarvoor het geheim van de drieslag

Colofon

ISBN: 978 90 8954 730 9

1e druk 2014

© 2014, Otto Verschoof

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Foto auteur en afbeeldingen in het boek: Willem Band

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Ontdek de kracht van het anders waarnemen

Ontsluier daarvoor het geheim van de drieslag

Otto Verschoof

Misschien is niets geheel waar, en zelfs dát niet.

Multatuli: *Ideeën eerste bundel*, idee nummer 1.

WOORD VOORAF

Dit boek draag ik op aan alle dierbaren, vriendinnen en vrienden die in de totstandkoming ervan bleven geloven ook al werd hun geduld wel erg lang op de proef gesteld.

Vooraf dank ik hen die mij met raad en daad hebben bijgestaan. In het bijzonder mijn vrouw Karin, Paula Irik, Willem Band, Louw Feenstra, Albert Heijn en Cees Knol.

Antwerpen / Bussum, 2014.

1. INLEIDING

Wanneer je een geheim verklapt, is het geen geheim meer. Dat is inderdaad zo bij een verjaardagscadeau. Het geheim van de drieslag is echter een ander soort geheim waarvan de onthulling geschiedt door onder-vinding. Het is te vergelijken met het geheim van een roos. Ik kan over een roos vertellen, maar wat ik ook over de geur zeg, zal niet tot de geursensatie leiden die ik beleef wanneer ik aan de bloem ruik. Zo is het ook met het geheim van de drieslag. Zoals je een roos nodig hebt om van de geur te kunnen genieten, zo heb je maçonnieke symbolen nodig om het geheim van de drieslag te kunnen ondervinden. Beleef je bij een roos een geursensatie, bij het geheim van de drieslag ondervind je niet alleen de kracht van het anders waarnemen maar ontwikkel je ook nog een denkwijze die conflict mijndend blijkt te zijn.

Behalve zicht op een andere wijze van denken, wordt u een onthullende blik gegund in de rommelige keu-ken van de vrijmetselarij. Door het gebruiken van maçonnieke symbolen om het geheim van de drie-slag te onthullen komen we namelijk meer te weten over de al eeuwen bestaande vrijmetselarij. Voor niet-vrijmetselaars een mysterieus genootschap, om-

dat je moet zijn ingewijd om aan de bijeenkomsten te mogen deelnemen. De vrijmetselarij blijkt door de eeuwen heen verbrokken te zijn geraakt waardoor er grote verschillen zijn ontstaan in de maçonnieke werkwijze. Die verbrokkeling is thans zo groot dat het moeilijk begint te worden de vrijmetselarij als één geheel te duiden, vanwege het gebrek aan een algemeen geldend uitgangspunt. Dat het Tableau, het kleed waarop maçonnieke symbolen staan afgebeeld, zo'n algemeen geldend uitgangspunt verhult, zoals we zullen gaan ontdekken, zal verrassend zijn voor vrijmetselaars.

2. SYMBOLEN

Met maçonnieke symbolen gaan we het geheim van de drieslag onthullen. Symbolen spelen bij de rituelen van vrijmetselaars een grote rol. Maar wat is een symbool eigenlijk? Laten we dat bezien aan de hand van een symbool dat iedereen kent: een trouwring. Degene die een trouwring draagt, wil laten zien zich te hebben verbonden aan een ander, in welke relatievorm dan ook. Dat aspect van de ring zou men indicierend kunnen noemen: de ring duidt op een verbintenis. De ring verschaft echter niet alleen deze praktische informatie maar kan ook andere gedachten oproepen. Herinneringen aan mooie momenten, maar ook vertwijfeling van een door de echt beproefde man, die verbitterd op zijn huwelijk terugkijkt van ‘één jaar vuur en dertig jaar as’.¹ Dat een symbool allerlei gedachten kan oproepen, zou het immanente² aspect kunnen worden genoemd. De door de ring opkomende gedachten komen op vinden plaats in het door taal en ervaring beperkte immanente bewustzijn. De ring kan gelukkige her-

---

1 Uit de film *Il gattopardo* van Visconti (1953).

2 Cultureel woordenboek: Immanent: Beperkt blijvend tot de mogelijke wereld van de ervaring, de wereld van de verschijnselen. Staat tegenover transcendent.

inneringen ophalen, zoals van een uitbundige huwelijksreis maar ook verdrietige over bijvoorbeeld een gestorven partner. Herinneringen die niet alleen de ratio beroeren maar ook emoties losmaken. De ring verwijst dan naar gevoelens. Dan is er niet zozeer sprake van begrijpen, maar van ondervinden. Om duidelijk te maken wat in dit verband het verschil is tussen ondervinden en begrijpen plukken we een roos. Je kunt door de roos nader te bezien en te ontleden veel inzicht verwerven. Begrijpen waaruit de roos bestaat en is opgebouwd. Het zo verkregen inzicht zou je kunnen vastleggen in woorden. Maar enkele aspecten van de roos zijn moeilijk in woorden uit te drukken, zoals de geur en de schoonheid. De geursensaties ondervind je. Het is immers onmogelijk die zodanig in woorden te vatten dat een ander bij het vernemen daarvan hetzelfde ruikt. Inzicht verwerven is een rationele bezigheid, ondervinden is gewaarworden. Dat gewaarworden bij een symbool kan het transcendent³ aspect worden genoemd.

De naam van een symbool is als een wachtwoord te beschouwen voor de allusieve⁴ weg die door het symbool wordt ontsloten. De weg waarnaar het indice-

---

3 Transcedent: letterlijk overstijgend buiten het gewone tredend.

4 Allusief betekent zinspelend. In dit verband wordt het gebruikt om een weg van bewustwording aan te duiden die het symbool ontsluit voor degenen die zich de moeite getroost de symbolentaal te willen verstaan.

rende aspect van een symbool verwijst, is meestal niet lang en leidt doorgaans binnen een kort tijdsbestek tot begrip, zoals dat iemand die een ring draagt te kennen geeft verbonden te zijn aan een ander. De weg die het immanente aspect van een symbool ontsluit is langer, want het voortgaan op die weg impliceert een denkproces, dat tot begrip en inzicht leidt. Het doel van de weg die het transcendente aspect van een symbool verhult, is gewaarworden. Je bereikt dit, zoals Boeddha het eens zou hebben verwoord, door met een open, milde, niet-oordelende aandacht te kijken naar wat is. Een symbool stelt niet datgene voor waarnaar het verwijst. De trouwring stelt niet de relatie zèlf voor maar getuigt ervan. Daarbij kunnen indicerende, immanente en transcendente aspecten worden betrokken. Naar gelang het indicerende, immanente of transcendente aspect wordt geduid, leidt een symbool tot begrijpen, denken of gewaarworden.

In de 19e eeuw begon in de westerse filosofie meer en meer door te dringen wat zesentwintig eeuwen daarvoor in India al bekend was: dat er waarschijnlijk meer is dan de voor ons zichtbare wereld. Men begon in het westen te bevroeden, dat de voorheen bestudeerde fenomenen onderdeel zijn van een niet meer door de rede te bevatten allesomvattend geheel. Er ontstond acceptatie voor een gebied dat buiten het bevattingvermogen van de rede ligt, zoals Jung dat

typeerde. Volgens Wittgenstein⁵ bestaan er stellig onuitsprekelijke zaken die zich tonen, hij beschouwde dat als het mystieke. Misschien heeft dat besef van zo'n gebied en van het mystieke bij de vrijmetselarij geleid tot het ontstaan van de transcendente lichtsymboliek naast de immanente bouwsymboliek. Het Tableau, het kleed waarop symbolen zijn afgebeeld en dat in de Nederlandse loges in de ruimte ligt waar de rituelen worden opgevoerd, zou de weg naar het Licht uitbeelden. Bij de lichtsymboliek gaat het niet om de kennis die men verwerft door te denken volgens de wetten van de logica, maar om gewaarwordingen op de weg naar het Licht. Wat onder het Licht dient te worden verstaan, is -zoals alles bij de vrijmetselarij - niet eenduidig. Het wordt ook wel de geestelijke wereld genoemd. Maar dat zou betekenen dat er twee werelden zijn, één van stoffelijke en één van geestelijke aard, wat strijdig zou zijn met de ervaring van mystici die één allesomvattend geheel gewaarwerden.

Er zijn ook maçonnieke symbolen die niet op het Tableau zijn afgebeeld maar als voorwerp in de Tempel⁶ voorkomen, zoals de drie Kleine Lichten. Dat zijn de

---

5 Oostenrijks-Britse filosoof. (1889 – 1951)

6 Veel vrijmetselaars spreken liever niet over een Tempel vanwege de godsdienstige connotatie. In de dikke Van Dale kan men echter lezen dat een Tempel ook voor andere doeleinden wordt gebruikt. Zo treft men bijvoorbeeld een tempel van ontucht aan maar ook: lokaliteit, deel van een vrijmetselaarsloge waar de rituele plechtigheden der vrijmetselaars plaatshebben.

drie grote staande kandelaars die rondom het Tableau staan. Tijdens de opvoering van een ritueel worden een voor een de kaarsen van de Lichten aangestoken, waarbij ze elk hun naam krijgen: Wijsheid, Kracht en Schoonheid. De Trias Wijsheid, Kracht en Schoonheid is overigens geen vondst van vrijmetselaren. Drie van de Sephiroth,⁷ die samen de ‘Boom des Levens’ vormen, worden ook Wijsheid, Kracht en Schoonheid genoemd. Leraren van de school van Chartres⁸ brachten ‘wijsheid, kracht en schoonheid’ in verband met de drie-eenheid. In de Renaissance raakten geleerden geboeid door het neoplatonisme.⁹ Uit deze hernieuwde belangstelling voor het werk van Plato ontstond de tripartita philosophia, die was samengesteld uit: a) de vita contemplative, een met wijsheid verbonden bespiegelende bezigheid; b) de vita activa, een activiteit waarbij kracht van node is, en c) de vita voluptosa, de ervaring van een bovenzinnelijke schoonheid. Maar al deze aspecten verhinderen niet dat een vrijmetselaar aan de drie Kleine Lichten, die Wijsheid, Kracht en Schoonheid worden genoemd, een andere

---

7 Uit de Kabbala, een joods religieus filosofisch systeem dat beweert inzicht te geven in de goddelijke natuur.

8 Karel de Grote stichtte in 9e eeuw een systeem van onderwijs, dat werd gegeven in kathedralen en kloosters. De school van Chartres was het bekendst voor de studie van de logica. De school is verantwoordelijk voor het neoplatonisme en de symboliek van de westgevel van de kathedraal.

9 Intellectuele stroming die was gebaseerd op de leer van de Griekse filosoof Plato.

betekenis mag hechten. De vrijmetselarij kent geen leerstellingen. De drie Kleine Lichten zouden ook in verband kunnen worden gebracht met een roos. Vrijmetselaars zijn gek op rozen. Het Licht Wijsheid kan geassocieerd worden met de kiem waaruit de roos is ontstaan. In de kiem is het bouwplan van de roos opgeslagen, maar ook de kennis waarover de roos dient te beschikken om zich aan te passen aan de seizoenen en om te kunnen reageren op licht en donker. De roos moet wortels, stengels en bladeren maken, een structuur. Daarvoor is kracht nodig. Het Licht Kracht kan daarop duiden. De schoonheid, aanvankelijk nog aan het oog onttrokken in de kiem, manifesteert zich als zichtbare schoonheid in de vorm van een bloem waarvan het Licht Schoonheid getuigt. Maar met de drie Kleine Lichten zou je ook het verhaal kunnen vertellen van het realiseren van een idee in de stof. Wanneer je de ideeënwereld aanduidt met Licht, dan kun je zeggen dat de mate waarin het Licht wordt doorgegeven tijdens de verwezenlijking van het idee in de stof, bepalend is voor de mate waarin de verwezenlijking is getooid is met schoonheid. Dat verklaart misschien waarom het ervaren van schoonheid een schok van herkenning en ontroering kan teweegbrengen. Eenzelfde ontroering die een mens overvalt in een ver vreemd land wanneer hij een associatie krijgt met zijn vaderland. Het prachtige beeld van de traan van Prinses Maxima bij de voltrekking van haar huwelijk toen zij de klanken hoorde van een

Argentijnse tango. De ontroering tijdens het ervaren van schoonheid is misschien daarmee te vergelijken, omdat het wellicht een intuïtieve herkenning is van het ‘Licht’, waarvan wij wellicht een vonk meedragen in ons hart.

Enkele symbolen die staan afgebeeld op het Tableau, zou men kunnen verbinden met Hermetische principes.¹⁰ Zoals het Schietlood bijvoorbeeld. Het Schietlood bestaat uit een handvat met daaraan een draad, die loodrecht naar beneden wordt getrokken door een gewicht van lood aan het einde van die draad. Het Schietlood zou daarom in verband kunnen worden gebracht met de verticale as tussen hemel en aarde, op het tweede Hermetische principe: ‘zo boven zo beneden zo beneden zo boven’. Het symbool Waterpas lijkt niet op wat wij nu gebruiken. Het middeleeuwse waterpas bestond uit een driehoekig instrument waar aan de top een schietlood was bevestigd. Wanneer het te controleren vlak horizontaal was, hing het schietlood verticaal op een op de driehoek aangebrachte verticale lijn, die haaks stond op de basis van de driehoek. Het instrument werd waterpas genoemd omdat daarmee kon worden vastgesteld of een vlak evenwijdig was aan een stilstaand wateroppervlak. Het Schietlood zou kun-

---

10 Vastgelegd in de *Corus hermeticum*, een verzameling geschriften die worden toegeschreven aan de mythische figuur van Hermes Trismegistus.

nen worden gezien als het verticale principe en het Waterpas als het horizontale. Die beide principes zijn ook te vinden bij kathedralen, zoals bijvoorbeeld die in Chartres, waar boven de linker toegangsdeur van de westgevel de hemelvaart van Christus wordt uitgebeeld als verticaal principe en boven de rechter toegangsdeur het horizontale door de afbeelding van de liggende Maria. Bij bepaalde gelegenheden wordt gezegd dat vrijmetselaars samenkomen ‘volgens de beginselen van het Waterpas’, waaraan de gangbare uitleg wordt gegeven, dat alle broeders zich bevinden op hetzelfde niveau. Een overigens bouweveronderstelling.

De betekenis die men aan maçonnieke symbolen toekent, is door de jaren heen niet eenduidig. Een Engelse broeder¹¹ liet zich in de vorige eeuw ontvallen dat er veel nonsens is verteld over de maçonnieke symbolen. In de begintijd van de georganiseerde vrijmetselarij, die in 1717 in Londen begon, werden de symbolen vooral gebruikt voor een moraliserende boodschap. Het was de tijd waarin het ‘beteugelen van de driften’ kennelijk niet altijd lukte omdat de broeders werd voorgehouden niet de gebruikelijke weg via het bordeel naar huis te nemen. Het was een onrustige tijd waarin de maatschappij werd geteisterd door onderlinge geschillen, veroorzaakt door religieuze en politieke tegenstellingen. Vandaar wel-

---

11 Baxter.

licht dat de symbolen toen werden gebruikt om een harmonieuzere onderlinge omgang te stimuleren. Tot ver in de negentiende eeuw zouden de moraliserende duidingen de overhand behouden. Een mooi voorbeeld daarvan is het symbool van het koord met de negen knopen, dat vaak aan de rand van de boven- en zijkanten van het Tableau is afgebeeld. In het ‘Algemeen wijsgerig geschiedkundig en biografisch woordenboek voor vrijmetselaren’ dat in 1844 werd uitgegeven staat: ‘... het koord zinspeelt op de liefderijke zorg der Voorzienigheid, die ons met zoveel tederheid omvat en onder haar bescherming houdt, zolang wij in ons leven en in onze handelingen de vier godsdienstige hoofddeugden: matigheid, standvastigheid, wijsheid en gerechtigheid zonder afwijking tot doorgaand richtsnoer nemen ...’ En dan te bedenken dat het koord in Chili vroeger werd gebruikt om de omvang van het bekken van jonge vrouwen te meten, waaruit men dan de mate van vruchtbaarheid kon afleiden.¹²

De maçonnieke symbolen die wij nodig hebben voor het ontsluiten van het geheim van de drieslag, staan afgebeeld op het Tableau. Vandaar dat we het Tableau nader dienen te bezien.

---

12 Isabel Allende, *Eva Luna*.

3. HET PANELENTABLEAU

Tijdens de inwijding krijgt de noviet in Nederland een uitleg van het Tableau. In dit hoofdstuk gaan wij ook werken met een Tableau, maar niet een waarbij de symbolen staan afgebeeld op een kleed, zoals gebruikelijk is, maar een Tableau waarbij de symbolen zijn geschilderd op houten paneeltjes die op een blanco kleed worden geplaatst. Vandaar de naam PanelenTableau¹³ om het te onderscheiden van de bij vrijmetselaars gebruikelijke Tableaus. Met een aantal broeders van mijn loge bouwen wij, in loges die daar om vragen, het PanelenTableau op waarbij de paneeltjes met daarop geschilderde symbolen een voor een op een blanco kleed worden geplaatst. Het plaatsen van de paneeltjes gaat gepaard met het uitspreken van een tekst. Wanneer alle paneeltjes op het kleed zijn geplaatst, blijken ze driehoeken en vierkanten te vormen die op hun beurt tot een symbool worden. Symbolen die ons behulpzaam zijn het geheim van de drieslag te ontsluiten.

De tijdens de opbouw van het PanelenTableau uitgesproken duidingen van de symbolen wijken af van

---

¹³ Het PanelenTableau werd door de auteur ontworpen. De paneeltjes zijn geschilderd door de kunstschilder Co Ridderbos.